

Факултет _____

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

(Број захтева)

(Назив већа научних области коме се захтев упућује)

(Датум)

ЗАХТЕВ

за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст.5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду ("Гласник Универзитета", број 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ _____

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име , име једног од родитеља и презиме кандидата:

2. Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање:

3. Година дипломирања:

4. Назив магистарске тезе кандидата:

5. Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена:

6. Година одбране магистарске тезе:

Обавештавамо вас да је

(назив надлежног тела факултета).

на седници одржаној _____ размотрило предложену тему и закључило да је тема
подобна за израду докторске дисертације.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

- Прилог: 1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем.
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације.

Пријава докторске дисертације

(Попуњава кандидат)

Презиме:	Матић
Име:	Златко
Број индекса:	08/3004
Адреса:	Војске Југославије 6/1
Број телефона:	064-800-3689
e-mail:	zlatkomatic@yahoo.com
Предложени наслов теме докторске дисертације	"Примат римског епископа у делима Ж.-М. Тијара"
Потпис кандидата _____	

Подаци о комисији

(Попуњава ментор)

Потпис ментора _____	
Предлог чланова комисије:	
члан комисије _____	члан комисије _____

Прилози:

1. Образложење теме
2. Curriculum vitae
3. Библиографија
4. Уплата накнаде за одобрење теме на рачун 810-2046666-36 са позивом на број 11 (искључиво за дисертације по старом програму)

Упутство за састављање образложења теме:

1. Предмет и циљ рада
2. Методе које ће се у истраживању применити
3. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању
4. Опис садржаја (структуре по поглављима) рада
5. Очекивани резултати
6. Списак литературе која ће се користити.

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ

**ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ТЕМЕ
ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

**ПРИМАТ РИМСКОГ ЕПИСКОПА У ДЕЛУ Ж.-М. Р. ТИЈАРА.
Могућност рецепције Тијарове теологије примата у дијалогу Православне
и Римокатоличке Цркве**

МЕНТОР
еп. др Игнатије (Мидић),
редовни професор

КАНДИДАТ
Златко Матић
08/3004

Београд
2012.

Увод: актуелност и значај теме

Место и улога римског епископа, порекло његове службе, прерогативи његове „власти“ у заједници локалних Цркава, потреба и значење институције коју он представља, током читаве историје, а *посебно* данас, намеће се свим хришћанима као историјска, психолошка, антрополошка и посебно, богословска провокација у односу на коју се заузимају веома различите позиције, али у односу на коју богослови једино не могу бити равнодушни. О примату у Цркви уопште, као и о самом римском епископу и његовом првенству, може се говорити као о „камену Цркве“ или „камену спотицања“, стени на којој се темељи Црква или „стени саблазни“. Екуменски дијалог у свом процвату током века који је за нама показао је да је врхунац свих дискусија и дебата управо овај проблем. За свест и савест римокатоличке Цркве **папски примат** је онтолошка база црквености и припадништва Телу Христовом, структурални елеменат Цркве и са оним хришћанима који то не прихватају католици немају пуно евхаристијско општење, немају јединство¹. У често цитираној енциклици *Ut unum sint* (од 25. маја 1995. године), која представља епохално екуменско отварање римске Цркве, папа позива све хришћане на напор проналажења нових начина вршења примата, али само првенство, суштинске претпоставке примата епископа Рима, никако не доводи у питање, јер би то за католичку Цркву представљало релативизацију еклисиолошког идентитета:

Све оно што се тиче јединства свих хришћанских Заједница (le Comunità cristiane), потпада под поље бриге (интересовања) примата. Као епископ Рима добро знам, и у овој Енциклици више пута сам то потврдио, да је пуно и видљиво јединство свих Заједница горућа жеља Христова. Убеђен сам да, по овом питању, имам посебну одговорност, изнад свега, узимајући у обзир екуменске аспирације већине хришћанских Заједница и слушајући молбу (питање) која ми је упућена и којом се

¹ Уп *Professio fidei Tridenitinae*, посебно 12. тачку, која директно говори о примату: (12) Sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam romanam omnium ecclesiarum matrem et magistram agnosco, Romanoque Pontifici, beati Petri, Apostolorum principis, **successori**, ac Iesu Christi **Vicario**, veram obedientiam spondeo ac iuro. (Признајем /прихватам/ свету Католичку и Апостолску Римску Цркву као Мајку и Учитељицу целе Цркве. Обећавам и заклињем се да ћу сачувати истинско послушање Римском Понтифексу /Првосвештенику/, Наследнику /Сукцесору/ блаженог Петра, корифеја Апостола и викару Исуса Христа).

тражи проналажења новог модуса вршења примата који би се, ни у ком случају не реметећи своје суштинске поставке, отворио за једну нову ситуацију².

На овај начин се проучавање примата римског епископа намеће као **суштинска тема дијалога хришћанског Истока и Запада**, као тема која је одавно била предвиђена планом Мешовите богословске комисије за дијалог православне и римокатоличке Цркве, а која је на дневни ред дијалога дошла релативно скоро, на састанцима у Београду и Равени.

Ово истраживање, које ће за циљ имати аргументовано проучавање папског примата, институције која се вековима формирала и која, према чврстим ставовима макар само католичких теолога, води порекло од самог Господа Христа, уклапа се у екуменску потребу да „сваки будући допринос православља мора да се односи на труд за јединство Цркве: наиме, само посредством уједињене Цркве хришћанство може имати значај за потребе и тежње човечанства“³. На тај начин желимо да дамо свој богословски одговор на подстицај који свим теолозима даје енциклика *UUS*, да своја истраживања ускладимо са настојањима чланова званичне Мешовите богословске православно – католичке комисије да настави проучавање теме папског примата у Цркви Божјој и да, на тај начин, пројавимо свест и веру да је богословље – служење Цркви на њеном путу да сви једно буду.

Личност која својим богословским опусом и екуменским прегнућима повезује готово све аспекте наше идеје проучавања првенства епископа Рима јесте **Жан–Мари Роже Тијар** (Jean-Marie Roger Tillard, 2. септембар 1927 – 13. новембар 2000), домениканац са острва Свети Пјер и Микелон⁴, учесник Другог ватиканског концила (у својству саветника канадских епископа), члан неколико званичних билатералних

² Giovanni Paolo II, *Lettera enciclica Ut unum sint*, 95. У даљем тексту *UUS*. Ова енциклика је од прворазредног значаја за нашу тему, не само због своје садржине и иреверзибилног екуменског усмерења Католичке Цркве, већ и због чињенице да је на њеном коначном изгледу радио и теолог којим се бавимо у нашем истраживању, Ж.-М. Р. Тијар. То, наиме, тврди Ф. Страцари у уводу у Тијарову књигу *Dialogare per non morire (Дијалог или смрт)*, Болоња, 2000): „Говорио ми је /Тијар/, скоро шапатом, да је он у значајној мери допринео енциклици *UUS*“, 7 –8.

³ Јован Зизијулас, *Православље*, Београд, 2003, 73.

⁴ Saint-Pierre-et-Miquellon, француска територија у близини канадске обале, мала острва у заливу Светог Лоренца.

комисија за дијалог католичке Цркве, еклисиолог и **теолог папског примата**. Овај велики богослов, протагониста екуменског покрета и пророк екуменске теологије, тему првенства римског епископа не третира само као одељак неког ширег догматског или историјског трактата (као што то чини његов славни учитељ, Ив Конгар или Е. Лан), већ поменуто проблематику анализира директно, експлицитно и сврсисходно. Будући да је јако добро познавао ставове других хришћана на тему препреке коју представља римски епископ на путу ка пуном општењу, Тијар нам постаје кључни сведок догађања, напретка, застоја или назадовања разговора, јер износи ауторитативне изјаве до којих је дошао као учесник и званични представник своје Цркве у дијалогу. Као што наш аутор подвлачи у уводу своје књиге *Римски епископ (L'évêque de Rome, Paris, 1982)*, која представља наш примарни, иако не и једини библиографски извор истраживања, његова размишљања су настала као плод дугогодишњег ангажовања у екуменском сектору (у комисијама: *Вера и поредак Светског Савета Цркава, англиканско–католичкој, тзв. ARCIC комисији, православно–католичкој и оној за дијалог Христових ученика и католика*), али и педагошке активности у Отави и на другим богословским факултетима, не само католичким, широм света (Брисел, Оксфорд, Линколн, Нотингем, Барселона). Тиме он потврђује да је анализа теме примата папе неопходност Цркве, без обзира на то да ли је истраживање усмерено *ad extra* (екуменског назначења) или *ad intra* (ради преиспитивања места римског епископа у самој Католичкој Цркви, обзиром на нове социо-политичке и богословске околности). Због свега тога, наш аутор тематику којом се и ми бавимо сматра реалним **еклисиолошким проблемом**.

Већ у поменутом делу из 1982. године, аутор наговештава теолошки контекст у који се уклапа његово истраживање првенства папе: то је еклисиологија заједнице (киноније, општења), којој Тијар посвећује три наредне студије, које су настале у периоду од 1987 – 1995. године. Он тиме, заправо, потврђује ставове да је *koinonia* централна тема његовог богословља. Инсистирајући на тези да је **папа првенствено епископ, началник конкретне помесне Цркве, заједнице града Рима**, Тијар чини крупне кораке у рецепцији еклисиологије Другог ватиканског концила, која је експлицитно потврђена на Епископском синоду Католичке Цркве, 1985. године, када је

и званично названа „еклисиологија заједнице“⁵. Папа је, стога, служитељ јединства Цркве, чувар свеукупне киноније Цркава, јер Црква није ништа друго до заједница Цркава – Црква Цркава, како се и назива једно од дела нашег теолога (*Црква Цркава. Еклисиологија заједнице*)⁶. У поменутих двома монографијама налазимо заокружену теологију примата нашег аутора, а одговоре на мноштво отворених питања и појашњење ставова, аутор нуди у следећим двома својим студијама: *Тело Цркве, тело Христово. Ка изворима еклисиологије заједнице* (Париз, 1992) и *Локална Црква. Еклисиологија заједнице и католичност* (Париз, 1995)⁷ и мноштву чланака (око две стотине), објављених у водећим теолошким часописима.

Циљ истраживања

Примарни **циљ** нашег **истраживања** је богословско ишчитавање и вредновање теологије примата римског епископа у светлости еклисиолошких поставки доминиканског теолога, Ж.-М. Тијара и изношење оних закључака које сматрамо корисним за наставак званичног дијалога православних и римокатолика на тему јединства Цркве. Мислимо да Тијарова анализа кључног богословског проблема Цркве може бити од велике помоћи у екуменским покушајима православних и римокатолика да се васпостави пуно евхаристијско општење двеју Цркава. Инсистирањем на онтолошком статусу локалне Цркве, која идентитет добија у заједничарењу са другим локалним Црквама, Тијар, наиме, не отвара само питање релација тих локалних еклисијалних заједница, него и њихових предстојатеља, локалних епископâ, њиховог међусобног односа и канонског поретка који они пројављују на заједничким сабрањима. Сматрајући поглавара католичке Цркве првенствено епископом Рима и бирајући управо ту синтагму за **суштинску ознаку папе**, стављајући у други план остале делове његове сложене титуле (као што су Христов викар, сукцесор апостолског корифеја, понтифекс максимус универзалне Цркве), Тијар нуди остатку хришћанске икумене визију римског првојерарха као епископа међу епископима, који

⁵ У завршном ставу ванредног Епископског синода Католичке Цркве, у *Relatio finalis* (EV 9, 1761), епископи су изнели заједнички став да је „еклисиологија киноније средишња и темељна идеја докумената Концила“.

⁶ *Eglise d'Eglises. L'ecclésiologie de communion*, Paris, 1987.

⁷ *Chair de l'Eglise, chair du Christ. Aux sources de l'ecclésiologie de communion* (Paris, 1992) и *L'Eglise locale. Ecclesiologie de communion et catholicité* (Paris, 1995).

председава Црквом, која је предањски потврђена као прва Црква света. Тек последично томе, заузимајући ту катедру, као литург те евхаристијске заједнице, пројављује се као први епископ у заједници епископâ и Цркава. Сматрамо да овај аспект Тијарове еклисиологије, теологија примата базирана на епископској служби папе, није добио адекватно просуђивање, особито не од православних теолога, којима је оваквом концепцијом примата, сматрамо, пружио материјал за озбиљну анализу. Тијарова двострука намера, брига за очување епископске природе папског примата и његова онтолошка (чак, мартиролошка) повезаност са катедром римске Цркве, биће и предмет наше анализе и промишљања, посебно подвлачећи последице до којих ова поставка може довести дијалог православља и римокатолицизма.

Стање питања

У монографијама у којима су до сада представљали Тијарову теологију (најчешће научне дисертације), аутори су, пре свега, третирали његову еклисиологију заједнице уопште и тек индиректно су се дотицали теологије примата нашег доминиканца или су вршили поређења еклисиолошких поставки нашег аутора и неког другог познатог богослова. У контексту испитивања стања питања (*status questiones*) извршићемо анализу неколико водећих доприноса на тему Тијарове теологије, посебно се задржавајући на проблем првенства римског епископа, у мери у којој су то чинили аутори чија дела ћемо проучавати. Напомињемо да ћемо посебно узети у обзир следеће студије:

1. Jaume **Fontbona i Missé**, *Comunión y sinodalidad. La ecclesioología eucarística después de N. Afanasiev en I. Zizioulas y J.M.R. Tillard* (Barcelona, 1994), у којој аутор пореди рецепцију „евхаристијске еклисиологије“ Н. Афанасјева у опусима Тијара и митрополита пергамског, Јована (Зизијулас), налазећи велики број елемената који њихове еклисиологије чине веома сличним. Посебно ће нам бити битно да проценимо примедбе које овај аутор упућује Тијару, називајући еклисиолошким лимитима поједине сегменте његовог еклисиолошког виђења са конкретним оптужбама за Тијаров (и Зизијуласов) евхаристомонизам, епископомонизам и топомонизам.

2. Joseph G. **Aryankalayil**, *Local Church and Church Universal: Towards a Convergence Between East and West. A Study on the Theology of the Local Church*

according to N. Afanasiev and J. M.-R. Tillard with Special Reference to Some of the Contemporary Catholic and Orthodox Theologians, Fribourg, 2004. Бављење темом односа локалне и универзалне Цркве довела је аутора до признавања потребе за еклисиологијом регионалних Цркава, као и до анализе односа примата и епископата, што представља и тему нашег истраживања.

3. Brian P. **Flanagan**, *Communion, Diversity and Salvation: the Contribution of J.M. Tillard to Systematic Ecclesiology*, Boston, 2007. (дисертација) Аутор разматра концепт киноније на систематски начин, анализирајући еклисиолошке „системе“ XX века, особито Тијарову поставку.

4. Thomas **Cornié**, *La primauté de l'évêque de Rome dans la théologie catholique francophone du XX siècle*, Roma, 2010. Аутор узима у обзир теологију примата тројице научника, међу њима и Тијара. Прва од монографија која у већој мери третира Тијарово виђење примата и критички се односи према њему.

5. Francesco **Nigro**, *Il vescovo di Roma. Initium episcopatus nell'ecclesiologia di comunione di J.M.R. Tillard o.p.*, (Assisi, 2011) Веома важна студија за нашу тему, јер је управо у потпуности посвећена теми примата римског епископа у опусу нашег теолога.

6. Riccardo **Bollati**, *L'alba dell'unità. In dialogo con J.-M.R. Tillard*, Roma, 2012. Аутор верно ишчитава (препричава) сва кључна Тијарова дела, али се првенствено бави његовом теологијом заједнице и врши критичку анализу Тијаровог еклисиолошког система. Нама је ова монографија корисна у деловима где Болати анализира књигу *Римски епископ* и износи нека своја запажања на Тијарове закључке.

Основне идеје истраживања

Анализирајући опус Ж.-М. Тијара, као и озбиљне критике изнете на рачун његових ставова по питању примата римског епископа, отворићемо неколико кључних питања наше дисертације. Првенствено, интересоваћемо се за **проблем рецепције Тијарових ставова у римокатоличком богословљу**. Врло је симптоматична чињеница да се Тијарово име нерадо помиње у великим, синтетичким историјама теологије XX века. О њему готово да нема ни помена у делу R. Gibellini, *La teologia del XX secolo* (Brescia, 1992), изузимајући једну једину библиографску успутну ноту, док

му G. Ziviani и V. Maraldi у одељку о еклисиологији великог тротомног биланса теологије прошлог века, посвећују једну страницу⁸. Наше питање посвећено недовољној рецепцији Тијарове теологије повезаћемо са проблематиком рецепције самог Другог ватиканског концила, особито оних његових енциклика које су важне са тачке гледишта еклисиологије и евхаристијске теологије. Ово наше повезивање судбине Тијаровог и концилског богословља добија, надамо се, на тежини, знајући да наш домениканац припада оним учесницима Другог Ватиканума који су свој богословски опус у потпуности посветили продубљивању, тумачењу и представљању одлука великог Концила у предањском и свеобухватном светлу.

Надаље, отворићемо проблематику и критички преиспитати примедбе које се најчешће упућују Тијару, према којима је он аутор:

1. који римокатолицима имплементира такву еклисиолошку схему (реч о Цркви као кинонији), коју они никада нису имали;
2. који је под јаким утицајем православних теолога (руских „евхаристијских еклисиолога“ и посебно митрополита Јована пергамског);
3. чија је еклисиологија исувише „сакраменталистичка“;
4. чија је етика веома кинонијска и не оставља места индивидуалном моралном прегнућу јединке;
5. чија је теологија примата екуменски усмерена до мере губитка првенства и свођења места и улоге папе на ниво митрополита или патријарха православне визије „првенства части“;
6. чије је комплетно богословље идеалистичко и нереално;
7. чија је еклисиологија, уопште, а посебно теологија примата у потпуности супротна Кодексу канона католичке Цркве.

Не желећи да наше истраживање представља апологију мисли и дела овог оца и учитеља Католичке Цркве, покушаћемо да у раду, између осталог, покажемо да је о. Тијар остао нерадо цитирани теолог због:

- а) свог теолошког – конгаровског порекла,
- б) есхатолошке усмерености мисли,
- в) потпуне верности Другом ватиканском концилу (!), али и

⁸ Уп. G. Canobbio, P. Coda (edd.), *La Teologia del XX secolo. Un bilancio. 2. Prospettive sistematiche*, Roma, 2003, 287–410.

г) особито због тога што је он један од ретких теолога римокатоличке Цркве који је теологији примата приступио есхатолошки – онтолошки, најдубље богословски, а не историјски и скриптуралистички и у томе видимо наш пун лични допринос теологији примата данас.

ПРЕЛИМИНАРНА АНАЛИЗА БОГОСЛОВСКОГ ОПУСА ЖАН-МАРИ ТИЈАРА, ПОВЕЗАНА СА НАЗНАКАМА КОЈЕ СМО УПРАВО НАВЕЛИ, УПУЋУЈЕ НА ЗАКЉУЧКЕ ДА СЕ У ЊЕГОВИМ СТАВОВИМА НАЛАЗЕ **ОЗБИЉНИ ЕКУМЕНСКИ ПРЕДЛОЗИ** ЗА РЕШЕЊЕ НАЈТЕЖЕГ БОГОСЛОВСКОГ ПРОБЛЕМА КОЈИ ЦРКВА ИМА. СМАТРАМО ДА ЋЕМО ОВОМ АНАЛИЗОМ ДОЋИ ДО ЗАКЉУЧКА ДА ЈЕДАН ПРАВОСЛАВНИ ТЕОЛОГ, КАДА ЈЕ ДОГМАТ О ПАПИ У ПИТАЊУ, ТЕШКО МОЖЕ ОЧЕКИВАТИ ВИШЕ У БЛИСКОЈ БУДУЋНОСТИ ОД КАТОЛИЧКИХ БОГОСЛОВА ОД ВЕЛИКОГ КОРАКА КОЈИ ЈЕ УЧИНИО ТИЈАР. ТИМЕ ЈЕ РЕЦЕПЦИЈА ЊЕГОВЕ ТЕОЛОГИЈЕ У ОБЕ ХРИШЋАНСКЕ ХЕМИСФЕРЕ ЈОШ ПОТРЕБНИЈА.

Таква основна анализа Тијарове теологије указује нам, ипак, на свагда присутну опасност схематизовања и концептуализовања „систематских“, донекле униформних и у конкретном животу Цркава недовољно потврђених еклисиолошких модела. Посебно нам се чини отвореним питање усклађивања Тијарове теологије примата и одлука оба Ватиканска концила са канонским правом Католичке Цркве.

У вези са наведеним очекиваним истраживачким принципима, питањима и очекиваним закључцима, али и у складу са стилом и приступом самог Тијара проблематици примата папе у његовим књигама, намеће се и одговарајућа **методологија**. Чињеница да је Тијар написао комплетна, хомогена, систематски кохерентна дела, која обухватно и садржајно третирају нашу тему, упућује нас на методолошки поступак истраживања који ће подразумевати директан **аналитички** и **синхронични** приступ његовим кључним делима о примату римског епископа у оквирима еклисиологије заједнице. Верно ишчитавање историје теологије примата, кроз списе француског теолога, и проналажење вечних (онтолошких), а не пролазних елемената у њима, омогућиће нам објективан критички приступ Тијаровој богословској конструкцији ове актуелне и изазовне теме.

ПРЕЛИМИНАРНА СТРУКТУРА РАДА

Истраживање овако формулисане проблематике предложеним методолошким поступком започећемо, након уводног дела, нудећи својеврстан приказ **живота** нашег

аутора, његовог научног формирања, презентацијом теолошких и духовних утицаја који су на њега вршили одређени теолози и филозофи, настављајући анализом **еволуције** његовог **богословља**. На тај начин, биографију нећемо схватити као својеврсну историјску просопологију, већ као разумевање еклисијалног миљеа из којег потиче Тијар, што ће бити и теолошки амбијент његовог богатог стваралаштва.

Централни део нашег истраживања посветићемо питању **теологије примата** у стваралаштву Ж.-М. Р. Тијара, полазећи од његове оригиналне анализе библијских, историјских и богословских аспеката који су утицали на генезу примата на Западу, на кретање које би се могло представити тезом о забораву или напуштању еклисиологије заједнице, зарад јуридикчке речи о Цркви, па све до новог ишчитавања догми Првог и Другог ватиканског концила. На самом почетку студије *Римски епископ*, аутор изричито смешта проблем папства у еклисиолошки контекст: „Богословски проблем папства остаје данас једно од најсложенијих поглавља еклисиологије. Конци тог клупка веома су замршени. Али актуелна еклисијална ситуација захтева да се теолози ургентно, озбиљно, али и луцидно, суоче са тим проблемом“. Тијар, надаље, сматра да догматска конституција *Pastor Aeternus* Првог ватиканског концила у својим средишњим деловима говори о *апостолској столици* и о *римској Цркви* управо желећи да тиме прецизира статус римског понтифекса. Његов примат јурисдикције је, у тексту најоспораваније енциклике свих времена, смештен у контекст зависности од супремације римске *Цркве* у окриљу свих Цркава. Непогрешивост папе би се, зато, морала ишчитавати у контексту шире еклисиолошке схеме, што, према Тијаровом мишљењу, оци Првог концила и чине, јер инсистирају на незаблудивости епископа Рима када говори са катедре Цркве, из/са његове столице! Различитост, али и не и деобу појмова и реалности катедре (*sedes*) и епископа који у њој седи (*sedens*), доминиканац проналази кроз добар део историје Христове Цркве, од новозаветних текстова, преко светоотачких сведочанстава, до саборских канонских одлука. Тако, мисионарска и пастирска активност апостола Петра и Павла у Риму, њихова смрт у Вечном граду током Неронових гоњења хришћана, па чак и начин на који су мученички страдали првопрестони апостоли, потврђени су веома раширеним и веома старим предањем, које је било заједничко Цркви и западног и источног дела Империје, што постаје битна ставка у разумевању Рима као седишта и Петра и Павла, а та Црква

постаје сведок јеванђелске вере! Упоредо пратимо и заједничко признавање *опште духовне и унутарцрквене важности римске Црквене заједнице*, наравно без помена било каквог јуридикског значења, које би та *важност Цркве главног града можда носила или претпостављала*. Дубоко поштовање које Римска Црква ужива не може бити неvezано за петро-павловску традицију, првенствено за поседовање светих моштију корифеја апостола. Њихова прворазредна вредност и важност, коју недвосмислено потврђује новозаветна традиција, преноси се на римску заједницу. Овој поставци ствари одговара, готово истовремено присутна и забележена посебна братска одговорност и брига које показује римска црквена заједница према другим и за друге Цркве Царства (оне сиромашније, неорганизоване, свакојако угрожене). Климентова Прва посланица Коринћанима, написана око 95. године, први је документ који потврђује осећај одговорности римске заједнице за друге Цркве. Занимљиво је да се као пошиљалац писма нигде не наводи папа Климент, већ директно *римска заједница*. Ради се, дакле, о писму поуке и упозорења римске Цркве сестринској коринтској Цркви, али извући из ње закључак о формалном ауторитету римске Цркве, или о томе да је она изнад осталих, како су раније листом закључивали римокатолички теолози, било би веома исхитрено. Пре свега, ове препоруке, без обзира на тон, на позивање на ауторитет Бога Оца и на надахнуће Светог Духа, остају ипак у оквиру заједничке међусобне сестринске брига Цркава, посебно када се ради о Цркви сестри која је запала у опасност јер је кренула погрешним путем. Ипак, може се поставити питање: да ли се ма која црквена заједница могла изражавати на начин који уочавамо у овом писму? Питање добија на тежини када знамо да је опоменута Црква, ни мање ни више, славна и света Коринтска заједница, која је несумњиво апостолског порекла. Наш аутор, анализирајући велики број отачких сведочанстава, долази до става да је позиција римске Цркве утицала на прецизније схватање првенства Петровог у сабору апостола, а не обрнуто. Тиме о. Тијар превазилази западну визију индивидуалне сукцесије (због чега је оптужен⁹) и инсистира на преда(ва)њу апостолског наслеђа *црквеној заједници*, а не појединцу.

Комплетна историјска анализа развоја примата уврштена је у јаку богословску структуру еклесиологије заједнице која се супротставља јуридикској еклесиологији, која се назире крајем IV века. За време понтификата папа Дамаса (366-384), Сирикија

⁹ Уп. М. Fois, „Il vescovo di Roma“, *Civiltà Cattolica*, 3318, 17. IX 1988, 502–507 (503).

(384-399), Инокентија I (402-417) и посебно Лава I Великог (440-461), веома је уочив наставак развоја идеје примата (саму титулу „папа“ налазимо од IV века, у почетку коришћену и за неке друге епископе, али од V века видимо је резервисану само за римског епископа). Са једне стране у овом процесу препознајемо утицај општег скупа идеја о римској Цркви, која је основана на посебном престижу Петра и Павла, али сада имамо и додатак у виду елаборације става о епископу Рима који носи Петрово наслеђе. Иако о овоме имамо наговештаје још половином III века са папом Стефаном, она тек сада постаје централна, нека врста идеје водиље самопоимању примата. У папи и кроз папу присутан је сам Петар, чак, наставља да живи у њему. За Лава I, папа је са једне стране „наследник Петров“ у римско-правном смислу, што значи, аутоматски, да је и носилац пуноће „власти кључева“. Други кључни концепт Лава I је онај о папи као „Петровом викару“, као што је Петар Христов викар – заменик. Од тада па до данас **концепција и титула „Петров викар“ представља језгро папског самопоимања**. Када ово упоредимо са Тијаровим ставом да је титула „епископ Рима“ есенцијална за поимање папства, увиђамо о каквом је новом приступу западном Предању реч, као и то колико је смео наш теолог у новој поставци старе проблематике. Напомињемо да се велика већина критичара Тијарове теологије примата позива на његову селективност у анализи светоотачких и, уопште, предањских извора, што ћемо подробно размотрити у нашем истраживању.

У свом садржају, надаље, пратећи Тијарову богословску анализу историје, Петрово наслеђе још експлицитније мотивише захтев за *руковођењем целом Црквом*. Централни концепти постају сада *sollicitudo omnium ecclesiarum* (брига, старање за све Цркве, према 2Кор 11, 28, где се користи израз „брига за све Цркве“), и други о римској Цркви као *caput* (глава), којој су остале Цркве потчињене као што су то чланови, удови у организму својој глави. Сада Рим постаје у много већој мери активна институција која почиње да интервенише посвуда, било да је зван или незван, а не само као важна тачка киноније. Позивајући се, пре свега, на Мт 16, 18, Рим узима себи право да доноси обавезујуће одлуке за поједине Цркве. У ликовним представама сада доминира мотив Петра *законодавца*, *Petrus legislator*. Слика се, дакле, као други, нови Мојсије: као што је Мојсије законодавац Старог Завета, тако исто Петар представља народима таблице закона Новог Савеза; тако је у мозаику апсиде старе цркве Светог Петра, апостол представљен како од Христа прима таблице Новог Завета.

Камен међаш у еволуцији римског ауторитета као практичног творца и даваоца закона, је прва папска декреталија, један одговор папе Сирикија на питања која је поставио шпански епископ Имерије из Терагоне 385. године. За нас је посебно важан стил писма. То није више братско упозоравање, сада видимо један *империјални стил писама* по угледу на *царске канцеларије*. Пратећи Тијарову богословску анализу историје првенства, разматрамо индивидуални, типично западни развој ове институције, због чега ћемо понудити неке наше критичке анализе од Тијара запостављених источних реакција на ову генезу, као и дубљу богословску анализу Сардичког сабора.

Следеће поглавље бисмо посветили теолошком приказу суштинског и оригиналног доприноса Тијара теологији примата, а затим бисмо покушали да идентификујемо даљи утицај нашег аутора на римокатоличку званичну еклесиологију, првенствено у енциклици *UUS*, као и у екуменским сферама, конкретно у документима Мешовите међународне комисије за богословски дијалог Православне и Католичке Цркве. Поједини аутори су већ констатовали да се приступ римокатоличких теолога првенству папе коренито мења од доношења енциклике *Да једно буду (UUS)*¹⁰. Ослањајући се на то, ми ћемо указати на конкретан Тијаров допринос настанку тог документа, особито подсећајући на његов став да „улога петровске службе у животу Цркве не може бити одвојена од суштинског карактера других служби које је Бог установио“.

Када је, пак, у питању дијалог православља и римокатолицизма, ту је Тијаров допринос изузетан. Од свих докумената донетих до 2000. године, посебно треба размотрити први (Минхен, 1982), јер се у њему наслућује редакцијски утицај Тијара и Зизијуласа. Друго поглавље те изјаве испитује живот и структуру локалне Цркве, будући да „Црква у историји постоји као локална Црква“. Тројични дар спасења је *koinonia*, која се изражава као евхаристијско сабрање локалне Цркве. Темелј и корен тог сабрања заправо је есхатолошко сабрање горњег Јерусалима, који силази од Оца. Тринитарна *koinonia* је, дакле, извор еклесијалне *koinoni*-је, али и киригматске (сабрање око живе, јеванђелске Речи), православне и правоверне (сабрање око истог

¹⁰ На пример N. Filippi, *Essenza e forma di esercizio del ministero petrino*, Roma, 2004.

исповедања вере), светотајинске (у Телу и Крви Христовој) *koinoni*-је у есхатолошким службама Светога Духа. На овом месту документ посебно разматра једну службу што има централно место у животу Цркве — епископску. Епископ је много више од носиоца неке функције тактичке, јуридикчке или прагматичне природе. Он се првенствено пројављује у мистириолошком, а не у институционалном виђењу Цркве — отуда његова *exousia*, која се пројектује и на друге сфере живота Цркве. Епископ је, надаље, гарант јединства локалне Цркве са свим осталим Црквама у простору и времену (носилац апостолског предања у својству возглавитеља локалне црквене заједнице). Чланови Комисије, ипак, не заборављају да — у виду јасног закључка ових мисли о суштинској важности епископске службе за живот Цркве — подсети на чињеницу да епископ „председава литургијском сабрању на коме *читава заједница* узноси принос Господу. Освештавајући дарове заједнице, који се претварају у Тело и Крв, он не служи само за ту заједницу, нити само са њом и у њој већ њом самом“, јер је од ње апсолутно неодвојив. У трећем поглављу Минхенског документа богословска анализа односа Бога, Цркве и Евхаристије напредује, отварајући питање односа локалне и универзалне Цркве. Документ нуди пут уравнотеженог односа локалног и универзалног у еклисиологији, повезујући то питање са тријадолошким архетипом. Са тим проблемом је директно повезана и тема места и улоге епископа и његове службе, *épiscopé*, на васељенском нивоу, у заједништву са другим архијерејима. Иако у тексту налазимо изјаве типа: „Присуство епископâ суседних катедре на литургији његове хиротоније „сакраментализује“ и актуелизује *koinoni*-ју“, или: „*episkopē* универзалне Цркве поверена је, Духом Светим, *целокупном збору локалних епископа*, који су међусобном општењу“, ипак је јасно да у почетној фази дијалога двеју Цркава питања саборности и првенства нису могла бити отворена,¹¹ узимајући у обзир сву сложеност проблема и измешаност богословских аргумената са наносима историјског, социополитичког и психолошког карактера. Ток рада Комисије и отварање поменуте проблематике релативно скоро потврдили су исправност изабране и препоручене методологије дијалога, која се прати закључно са последњим пленарним заседањима у Београду, Равени и на Кипру. Тиме пратимо и директан Тијаров утицај на ток дијалога.

¹¹ Због тога су чланови Комисије, представници Православне Цркве, одбили да се у завршним тачкама документа помене улога римског епископа у оквиру теме саборности Цркве, иако су римокатолици то предлагали. Уп. G. Bruni, *Quale ecclesiologia? Cattolicesimo e ortodossia a confronto. Il dialogo ufficiale*, Roma, 1999, 80.

Последње аналитичко поглавље биће посвећено питању рецепције Тијарове теологије примата и ограничењима или недостацима његове визије Цркве и места римског епископа у њој. Биће потребно испитати у којој мери је установљење Епископског синода Католичке Цркве одговорило питању рецепције оних концилских ставова који су се кретали у правцу појачања епископске колегијалности и уврштења римског епископа у епископски збор (сабор). Да би одржао живи и аутентични дух саборности, или колегијалности, којим се, најчешће, описује атмосфера Другог ватиканског концила, као и да би изашао у сусрет жељама синодских отаца тог истог сабора, да би се, дакле, и надаље промовисало и здушно подржавало жељено активно саборско јединство међу самим епископима, али, посебно, да би се појачало и потврдило њихово јединство са Главом епископског збора, са Универзалним пастиром Цркве, епископом Рима, папа Павле VI је 15. новембра 1965. године, објавио “*Motu proprio*” *Apostolica sollicitudo*, којим је званично установио Епископски синод (*Synodus Episcoporum*), тело Католичке Цркве, које се најчешће назива једним од битнијих плодова новооткривеног саборног искуства последњег Концила. Папа Јован Павле II означио је Епископски синод као „особито плодан израз и инструмент епископске колегијалности¹²“. Може се слободно рећи да је ово тело најбројнији и, са тачке гледишта пуноте Цркве коју чланови Синода представљају, требало би бити и највиши саветодавни орган римског епископа. Епископски синод има за циљ да, саветима и извештајима својих чланова са терена, помаже папи у служби његовог управљања Универзалном Црквом, пре свега, у стварима и областима вере, обичаја, обреда, црквене и литургијске дисциплине и активности Цркве у свету. Према одредбама *Кодекса канонског права (CIC)*, Епископски синод у заседању дискутује и гласањем доноси предлоге (*Propositiones*), који се у свечаној форми предају папи, да би их он, уз помоћ Генералног Секретаријата Синода, коначно проучио и донео дефинитивни суд о њима. Питање сарадње главе и тела Синода остаје круцијално и не може се, сматрамо, решити без увида у Тијарову еклисиологију и теологију примата.

¹² Giovanni Paolo II, *Discorso al Consiglio della Segreteria Generale del Sinodo dei vescovi* (30.04.1983), 3: AAS 75 (1984) 648-651.

Схематски приказано, прелиминарна структура рада би могла овако изгледати:

Увод

Актуелност теме, представљање теме и њени лимити, главне идеје теме, проблеми, методологија, стање питања, претпостављени закључци;

1. Жан-Мари Роже Тијар: формирање „заљубљеника у дијалог“, теолога јединства Цркве

Најважније тачке биографије доминиканског теолога, утицаји Конгара и православних теолога на богословско формирање Тијара; развој Тијарове еклисиологије и теологије примата;

2. Историја и теологија примата према учењу Тијара

Тијаров избор конкретних личности и историјских догађаја за референтне тачке анализе развоја теологије примата; указивање на кључне претпоставке његовог богословља примата; Петров примат, ап. Павле и папа; од примата римске Цркве до примата римског епископа;

3. Примат римског епископа у теологија Првог и Другог ватиканског концила: Тијарова реинтерпретација одлука из 1870. и 1965.

Ултрамонтанизам и догматске дефиниција Првог Ватиканума; теологија енциклике *Pastor Aeternus*; Први Ватиканум у Другом? Непогрешивост и епископска служба папе; светотајински карактер примата;

4. Примат епископа Рима у еклисиологији заједнице

Папа као служитељ јединства Цркве; Евхаристија као извор сваке службе; епископ међу епископима; епископ Рима и кинонија Цркава; корпоративна личност у христологији и еклисиологији; примат и синодалност (саборност);

5. Примат римског епископа у екуменском дијалогу – Тијаров допринос

Тијаров траг у енциклици *UUS*; Тијар и документа православно – католичке Комисије: особито Минхенски и „Московски“ документ, са упућивањем на закључке из Равене;

6. Тијарова теологија примата и савремено римокатоличко богословље

Одстрањење синтагме „патријарх Запада“ из папске титуле; лимитирање коришћења израза „сестринске Цркве“; проблем киноније и индивидуализма; однос онтологије и етике и на антрополошком и на еклисијалном плану;

7. Критички осврт на Тијарову теологију примата

Појединац који је својим богословљем испред своје заједнице; Тијар и канонско право Католичке Цркве;

Закључак

Екуменско пролеће Цркве кроз нови модус вршења примата римског епископа или хладна зима изолације једне Цркве, сведене на Курију, од осталих? „Верујем, упркос...¹³“.

Ж.-М. Р. Тијар је скончао свој животни пут у тренуцима тешке кризе екуменског дијалога, уопште, а посебно разговора Православне и Римокатоличке Цркве, који је, због проблема унијатизма, био потпуно заустављен. Састанци Мешовите комисије наших двеју Цркава од 2007. године до нове, која се очекује у новембру 2012. у Паризу, показале коју еклисиолошку поставку и који тип теологије примата могу бити од користи настојањима за васпостављање јединства Цркава. Један од циљева овог истраживања је да покаже у којој мери је Тијарова теологија примата примењива и потребна у наставку овог сложеног дијалога, чији је циљ да одговори на Христов призив да сви његови следбеници једно буду још пре његовог другог Доласка.

¹³ Управо тако се зове последње Тијарово дело, разговори у „зиму“ са Ф. Страцаријем, *Credo nonostante...*, Bologna 2000.

Прелиминарни списак литературе

1. Дела Ж.-М. Р. Тијара

J.-M. R. Tillard, *L'Eucharistie, Pâques de l'Eglise*, (Paris: Cerf, 1964) [*The Eucharist: Pasch of God's People*, trans. by Dennis L. Wienk (Staten Island, NY: Alba House, 1967)].

— “La création du synode d'évêques rend sa véritable place à l'épiscopat et place l'Eglise au coeur des problèmes,” *Devoir*, 21.09.1965.

— “Le décret sur l'activité missionnaire de l'Eglise équivaut, en fin de concile, à une charte de la véritable catholicité,” *Devoir*, 01.12.1965.

— *En Alliance avec Dieu*. (Paris: Desclée de Brouwer, 1965)

— “L'Eglise en l'homme re-créé,” B. Lambert (ed.), *La Nouvelle Image de l'Eglise, Bilan du Concile Vatican II* (Paris: Mame, 1967), 76-83.

— “L'Eglise, service du Père et des hommes,” B. Lambert (ed.), *La Nouvelle Image de l'Eglise, Bilan du Concile Vatican II* (Paris: Mame, 1967), 70-76.

— *Les religieux au coeur de l'Eglise*, (Montréal, 1967).

— “Eucharistie et Eglise selon Vatican II,” *PeP*, 21 (1967) 4, 285-309.

— “Le document d'Uppsala sur le culte,” *NRT*, 90 (1968), 812-833.

— “L'Eucharistie et le Saint-Esprit,” *NRT*, 10 (1968), 363-387 [EII: “The Eucharist and the Holy Spirit,” *TDig*, 17 (1969) 133-136].

— *Les Religieux au coeur de l'Eglise*. «Cahiers de 'Communauté Chrétienne' - 5» (Montréal, 1967) 212 p [= *Les Religieux au coeur de l'Eglise*, «Problème de vie religieuse – 30» (Paris: Cerf, 1969)].

— “Eucharistie et Eglise,” J. D. Zizioulas; J.-M.R. Tillard; J.-J. von Allmen, *L'Eucharistie*, (Paris: Mame, 1970), 75-135.

— *Religieuses dans l'Eglise d'aujourd'hui* (Paris: Union des Supérieures Majeures de France, 1971).

— “Là où est L'Esprit de Dieu, là est l'Eglise,” *PeP*, 8 (1971) 156-172.

— *Devant Dieu et pour le monde: le projet des religieux*, (Paris: Cerf, 1974)

— “Koinônia, communauté-communion,”: *Dictionnaire de spiritualité*, vol. 8 (Paris: Beauchesne, 1974), cols. 1758-1769.

- “Le ‘sensus fidelium’. Réflexion théologique,” *Foi populaire, Foi savante*, Actes du Ve Colloque du Centre d’études d’histoire des religions populaires tenu au Collège dominicain de théologie, le 5 octobre 1974, (Ottawa/Paris: Cerf, 1976), 9-40; *ucmo* “A propos du ‘sensus fidelium’,” *Proche-Orient chrétien* 25 (1975), 113-134 [“Sensus Fidelium,” *OiC*, 11 (1975), 2-29].
- “L’Evêque et les autres ministère,” *Irén.*, 48 (1975), 194-200 [“The Bishop and the Other Ministers,” *OiC*, 14 (1978), 50-54].
- “L’Horizon de la primauté de l’évêque de Rome,” *POC*, 25 (1975), 217-44 [“The Horizon of the Primacy of the Bishop of Rome,” *OiC*, 12 (1976), 5-33].
- *Il y a charisme et charisme: la vie religieuse* (Bruxelles: Lumen Vitae, 1977)[There are Charisms and Charisms: the Religious Life (Bruxelles: Lumen Vitae, 1977)].
- “La primauté romaine. «...jamais pour éroder les structures des Eglises locales» (Déclaration anglicane catholique, Venise 1976),” *Irén.*, 50 (1977), 291-325.
- “La juridiction de l’évêque de Rome,” *Irén.*, 51 (1978), 358-373; 509-520 [“The Jurisdiction of the Bishop of Rome,” *TS*, 40 (1979), 3-22].
- “L’OEecuménisme après Bangalore: ouverture ou confusion?” *NRT*, 101 (1979), 66-79 [“Ecumenism after Bangalore,” *OiC* 15 (1979), 322-333].
- “Vatican II et l’après-concile. Espoirs et craintes,” G. Alberigo (ed.), *Les Eglise après Vatican II: dynamisme et prospective: actes du colloques international de Bologne 1980*, (Paris: Beauchesne, 1981), 347-360.
- “Une seule Eglise de Dieu: l’Eglise brisée,” *POC*, 30 (1980), 3-13 [“One Church of God: The Church Broken in Pieces,” *OiC* 17 (1981), 2-12].
- “L’Eglise de Dieu est une communion,” *Irén.*, 53 (1980), 451-468 [“The Church of God is a Communion. The Ecclesiological Perspective of Vatican II,” *OiC* 17 (1981), 117-131.
- “Il n’est d’Eglise qu’eucharistique,” *Nicol*, 10 (1982), 233-262.
- *L’évêque de Rome* (Paris: Cerf, 1982).
- “Une ecclésiologie des ‘Conseils d’Eglises’,” *POC* 32 (1982), 3-13 [“An Ecclesiology of Councils of Churches,” *MStr*, 22 (1983), 188-198].
- “An Ecclesiological Assessment of United Churches from a Roman Catholic Perspective,” M. Kinnamonn (ed.), *Unity in each place ... in all places... United Churches*

and Christian World Communions, «Faith and Order Papers – 118» (Geneva: WCC Publications, 1983), 57-65.

—— “Pluralisme théologique et mystère de l'Eglise,” *Com(F,)* 191 (1984), 109-124 [“Theological Pluralism and the Mystery of the Church,” *Conc(GB)*, 171 (1984), 62-73].

—— “What is the Church of God?” *OiC*, 20 (1984), 226-242 [“Qu’est-ce que l’Eglise de Dieu?” *POC*, 34 (1985), 3-20].

—— “L’Eglise de Dieu dans le dessein de Dieu,” *Irén.*, 58 (1985), 21-60.

—— “L’Evêque, le diocèse et l’unité de l’Eglise,” *Kanon*, 7 (1985), 242-254.

—— “Ecclésiologie de communion et exigence oecuménique,” *Irén.*, 59 (1986), 201-230.

—— *Eglise d’Eglises. L’ecclésiologie de communion*. (Paris: Cerf, 1987) [EII: *Church of Churches. The Ecclesiology of Communion*, trans. By R. C. De Peaux (Collegeville, MN: The Liturgical Press, 1992)].

—— “Le local et l’universel dans l’Eglise de Dieu,” *POC*, 37 (1987), 225-235.

—— “L’Universel et Local. Réflexion sur l’Eglise universelle et Eglises locales,” *Irén.*, 60 (1987), 483-494; 61 (1988), 28-40.

—— “The Eucharist in Apostolic Continuity,” *OiC*, 24 (1988), 14-24 [=Wor 62 (1988), 45-57].

—— “Autorité et mémoire dans l’Eglise,” *Irén.*, 61 (1988), 332-346; 481-484.

—— “The Theological Significance of Local churches for episcopal conferences,” *Jurist*, 48 (1988), 220-226 [ΦII: “La «status» théologique des conférences épiscopales,” H. Legrand et al. (eds) *Les Conférences épiscopales*, (Paris: Cerf, 1988), 290-298].

—— “Bishop,” *The New Dictionary of Theology* (Wilmington: Michael Glazier, Inc., 1988), 132-138.

—— “Conférences épiscopales et catholicité de l’Eglise,” *CrSt*, 9 (1988), 523-539.

—— “La catholicité de la mission,” *Spiritus*, 117 (1989), 347-364.

—— “The Presence of Peter in the Ministry of the Bishop of Rome,” *OiC*, 27 (1991), 101-120 [ΦII: “La Présence de Pierre dans le ministère de l’évêque de Rome,” *Nicol*, 19 (1992), 55-76].

—— “Reception-communion,” *OiC*, 28 (1992), 307-322.

—— “La tension entre primauté du Siège romain et conciliarité,” *Nicol*, 19 (1992), 275-293 [EII: “The Primacy-Conciliarity Tension,” *TDig*, 41 (1994), 41-48].

- “Dialogue autour d'une thèse sur «Le primat de l'évêque de Rome» [A. Carrasco Rouco],” *CrSt*, 13 (1992), 191-200.
- *Chair de l'Eglise, chair du Christ. Aux sources de l'ecclésiologie de communion*, (Paris: Cerf, 1992)
- “La Catholicité de l'Eglise locale,” *RCatT*, 18 (1993), 205-215.
- “Eglise catholique ou Eglise universelle,” *CrSt*, 16 (1995), 341-359.
- *L'Eglise locale. Ecclesiologie de communion et catholicité*, (Paris: Cerf, 1995)
- “Sommes-nous les derniers des chrétiens,” *EeV*, 106 (1996), 660-666.
- “Episcopacy: A Gift of the Spirit,” (Paper presented in Strasbourg, 1987) A.D. Falconer (ed.), *Episkopé and the Quest for Visible Unity*. (Geneva: WCC Publications, 1999), 65-79.
- “Retour sur Vatican II: à propos du livre de Mgr J. R. Quinn, «The Reform of the Papacy»,” *Irén.*, 73 (2000), 81-92.
- *Credo nonostante... Colloqui d'inverno con Francesco Strazzari*, EDB, Bologna, 2000. [*Je crois en dépit de tout* (Paris: Cerf, 2001)]
- (ed.), *Agapè: études en l'honneur de Mgr Pierre Duprey*, (Chambésy/Genève: Centre orthodoxe du Patriarcat oecuménique, 2000) 505 p.
- “Théologies et «dévotions» au pape depuis le Moyen-Âge. De Jean XXIII à... Jean XXIII,” *CrSt*, 22 (2001), 191-201.
- “Crise dans les Eglises: peut-on encore faire confiance au temps passé?” *ScEs*, 53 (2001) 1, 219-231.

2. Критички осврт на Тијарова дела

- “Fr. Tillard was an ecumenical ‘giant’,” *CathR*, 20 November 2000.
- *Jean-Marie Roger Tillard OP (1927-2000), apôtre de l'oecuménisme dans l'Eglise d'après Vatican II communiqué publié lors du décès du père Tillard (14 novembre 2000)*, http://www.collegedominicain.com/profs/jmtillard/jmt_2000f.htm (01.02.2010).
- “Un domenicano tutto per l'ecumene che invita a lavorare per tutta l'ecumene,” *Koinonia (Pistoia)*, no 240 (2001).
- *Jean-Marie R. Tillard o.p. – un théologien au service de l'oecuménisme. Conférences du Colloque à l'Université de Fribourg, vendredi, 19 janvier 2001*, (Fribourg: Institut d'études oecuménique de l'Université de Fribourg, 2001).

- “Jean-Marie Roger Tillard, o.p. (1927-2000),” *UdC*, no. 121 (janvier 2001).
- “Jean-Marie Tillard, O.P.,” *CatI* 25 (2001).
- “In Memoriam,” *MD*, 225 (2001), p. 6.
- Beaupère**, R., “Hommage au fr. Jean-Marie Tillard,” *Prêcheurs*, no. 34 (2001).
- ., “Le Père Jean-Marie Tillard,” *Chrétiens en marche*, no 69 (janvier-mars 2001).
- Bollati**, Riccardo, *L'alba dell'unità. In dialogo con J.-M.R. Tillard* (Roma: Città Nuova Editrice, 2012)
- Bonnette**, E., “A la mémoire d'un grand oecuméniste,” *RAn*, 129 (mai 2001).
- Caza**, Lorraine, “Le théologien: fougueux frère de Dominique et de Thomas d'Aquin, héraut infatigable de «l'appel sauvage des grands espaces»,” Evans, G.R.; Gourgues, M. (eds), *Communion et réunion: Mélanges Jean-Marie Roger Tillard*, (Leuven: University Press, 1995), pp. 31-43.
- Evans**, G.R.; Gourgues, M. (eds), *Communion et réunion: Mélanges Jean-Marie Roger Tillard*, (Leuven: Leuven University Press, 1995) 425p.
- Fois**, Mario, “Il vescovo di Roma”, *La Civiltà Cattolica*, 3318 (17.IX 1988) 502–507.
- Gélinas**, Yvon-D., *Homélie prononcée lors des funérailles de J.-M.R. Tillard, le 18 novembre 2000*,
<http://www.collegedominicain.com/profs/jmtillard/-homelie.htm> (01.02.2004).
- Gervais**, Marcel (Mgr), *Allocution lors des funérailles du révérend père Jean-Marie Tillard, o.p., Eglise Saint-Jean-Baptiste, Ottawa, le 18 novembre 2000*,
<http://www.collegedominicain.com/profs/jmtillard/allocution.htm> (01.02.2004).
- Gourgues**, Michel, *Eloge funèbre du Père Tillard, Témoignage prononcé lors des funérailles du P. Tillard en l'église Saint-Jean-Baptiste d'Ottawa, le 17 novembre 2000*,
<http://www.collegedominicain.com/profs/jmtillard/eloge.htm> (01.02.2004).
- “...comme on aime d'amour une personne,” *VS*, no 738 (mars 2001 [= *ECan* 34 (janvier 2001)]).
- “Le ‘nonobstant’ d'un croyant lucide,” *Devoir*, 24-25 mars 2001.
- Jay**, Pierre, “Jean Marie R. Tillard: Eglise d'Eglise. L'ecclésiologie de communion,” *EeV*, 98 (1988), 296-298.
- Lossky**, Nicolas, “J.-M.-R. Tillard, op,” *Cont*, 53 (2001) 194, 98-106.

Mailhiot, Gilles-Dominique, “Le professeur,” G.R. Evans and M. Gourgues, (eds), *Communion et réunion: Mélanges Jean-Marie Roger Tillard*, (Leuven: Leuven University Press, 1995) 21-30.

—— “Hommage au frère Jean-Marie Roger Tillard O.P,” *Sources*, 27 (V-VI 2001).

—— *Nécrologie: F. Jean-Marie Roger Tillard, o.p. (1927–2000)*, Le 13 novembre 2001, http://www.collegedominicain.com/pdf/necrologie_jmt.pdf (01.02.2004).

Manna, Salvatore, “L’oecuméniste: Les colloques catholique - orthodoxe de l’Institut de théologie oecuménique de Saint-Nicolas de Bari – La contribution du Père Tillard,” G.R. Evans and M. Gourgues, (eds), *Communion et réunion: Mélanges Jean-Marie Roger Tillard*, (Leuven: Leuven University Press, 1995) 47-59.

Missé, J. Fontbona I., *Comunión y sinodalidad. La ecclesiología después de N. Afanasiev en I. Zizioulas y J.M.R. Tillard*. (Barcelona: Herder, 1994).

Nigro, Francesco, *Il vescovo di Roma. Initium episcopatus nell’ecclesiologia di comunione di J.M.R. Tillard o.p.*, (Assisi: Cittadella Editrice, 2011)

O’Connor, M., “The Holy Spirit and the Church in Catholic Theology: A Study in the Ecclesiology of J.M.-R. Tillard,” *OiC*, 28 (1992), 331-341.

Radcliff, Timothy, “A passion for Communion,” G.R. Evans and M. Gourgues, (eds), *Communion et réunion: Mélanges Jean-Marie Roger Tillard*, (Leuven: Leuven University Press, 1995) 3-4.

Ruddy, Christopher, *The local church: Tillard and the future of Catholic ecclesiology*, New York, 2006.

Sartori, Luigi, “Un protagonista di teologia ecumenica: J.-M.R. Tillard”, *CredOg*, 103 (1998) 119–128.

Strazzari, F., “Il credente testardo,” *Il Regno – Attualità*, 22 (2000).

Tanner, Mary, “In memoriam : Jean-Marie Roger Tillard, O.P. (1927-2000),” *OiC*, 6 (2000).

Tincq, Henri, “Jean-Marie Tillard, un théologien oecuméniste, fils spirituel du Père Congar,” *Le Monde*, 15 novembre 2000, 16.

Vanderwilt, Jeffrey Thomas, *The Eucharist as Sacrament of ecclesial "Koinonia" with Reference to the Contribution of Jean-Marie Tillard to Ecumenical Consensus on the Eucharist* (Ann Arbor, MI: UMI Dissertation Services, 1996).

Walsh, Liam, “Jean Tillard Remembered: 1927-2000,” *RLR* 40 (2001) 206, 29-30.

3. Секундарна литература

Acerbi, A., “Per una nuova forma del ministero petrino”, *Regno-documenti* 13/1998, 456-463.

Alberigo, G., „Istituzioni per la comunione tra l’episcopato universale e il vescovo di Roma“, *CrSt* 2(1981) 235-266.

—— „Cristianesimo e storia nel Vaticano II“, *CrSt* 5 (1984) 577-592.

Assimakis, G., “L’Ecclesiologia nei documenti della Commissione mista di dialogo teologico tra la Chiesa cattolica romana e la Chiesa ortodossa nei primi dieci anni della sua attività (1980-1990)”, *OrCr* XXXIII (1993) 1, 5-38; 2, 3-34.

—— *Oltre le forme. Il contributo di Luigi Sartori per una ecclesiologia ecumenica*, Vicenza, 2005.

Bouwen, F., „Dopo Baltimora 2000: come andare avanti? Il dialogo teologico ortodossi – cattolici“, *StEc* 19 (2001) 25-42.

Bruni, G., “Ecclesiologia eucaristica. Percorso di unità”, *StEc* 18 (2000), 131-146.

Bux, N., **Garuti**, A., *Pietro ama e unisce. La responsabilità personale del papa per la Chiesa universale*, Bologna, 2006.

Bühlmann, W., “The New Ecclesiology of Vatican II”, *Int Res* <http://www.sedos.org/english/walbert.htm> (23.01.2009)

Canobbio, G., “Comunione ecclesiale e comunicazione. La comunicazione in prospettiva ecclesiologica”, *RdT* 41 (2000), 645-660. (Rassegna di teologia, Napoli)

Cattaneo, A., “Ecclesiologia eucaristica e primato: un punto cruciale nel dialogo ecumenico”, *Annales theologici* 14 (2000), 153-196.

—— “Primato del vescovo di Roma e chiese sorelle. A proposito di una recente monografia sull’ecclesiologia soggiacente ai dialoghi ecumenici”, *Annales theologici* 14 (2000), 467-483.

Cereti, G., “Contributo dei dialoghi fra le Chiese per un trattato di ecclesiologia”, *StEc* 6 (1988), 167 –182.

—— *Le Chiese cristiane di fronte al papato. Il ministero petrino del vescovo di Roma nei documenti del dialogo ecumenico*, Bologna, 2006.

Cipriani, S., *La figura di Pietro nel Nuovo Testamento*, Milano, 2006.

Clapsis E., “The papal primacy”, *GOTR*, 32 (1987) 115-130. (Greek Orthodox Theological Review)

Cogoni, D., *Il mistero della Chiesa e il primato del vescovo di Roma nella prospettiva della teologia ortodossa della sobornost'*, Vicenza, 2005.

Cottier, G., „Théologie trinitaire et Ecclésiologie“, *Pontificia Academia Theologica*, 1/2003, 95–107.

De Halleux, A., “La collégialité dans l’Église ancienne”, *Revue théologique de Louvain*, 24 (1993), 433 –454.

Dianich, S., *Per una teologia del papato*, Cinisello Balsamo, 2010.

Etchegaray, R., “Unità e primato”, *Il Regno-documenti*, 5/2000, 197-200. [*La Documentation catholique*, 81(1999) 22/2216, 1102-1105]

Famerée, J., “Collégialité et communion dans l’Église”, *Revue théologique de Louvain*, 25 (1994), 199-203.

—— “La ministère de l’évêque de Rome. Une perspective oecuménique”, *Revue théologique de Louvain*, 28 (1997), 54-78.

Filippi, A., „Dieci secoli di divisioni, 30 anni di comunione“, *Il Regno-attualità* 12/1995, 366-370.

Filippi, N., *Essenza e forma di esercizio del ministero petrino. Il Magistero di Giovanni Paolo II e la riflessione ecclesiologica*, Roma, 2004.

Forte, B., “Il trattato di ecclesiologia: una impostazione ecumenica”, *StEc* 6 (1988), 153-165.

Fortino, E., “Il servizio petrino nella chiesa, oggi”, *Firmana-Quaderni di Teologia e Pastorale*, n. 24, 2000, 9-17.

—— „Nuovo documento della Commissione mista: Sacramento dell’ordine e successione apostolica“, *OrCr* XXVIII 3-4 (1988), 60-64.

Garuti, A., *Patriarca d’Occidente. Storia e attualità*, Bologna, 2007.

Groupe des Dombes, *’Un seul maître’. L’autorité doctrinale dans l’Eglise*, Bayard, 2005.

Hünemann, P., *Papato ed ecumenismo. Il ministero petrino al servizio dell’unità*, Bologna, 1999.

Kasper, W., „Apostolic succession in the office of bishop as an ecumenical problem“, *Theology Digest*, 47:3 (fall 2000), 203 –210.

—— „L’unica Chiesa di Cristo. Situazione e futuro dell’ecumenismo“, *Regno-attualità*, 4/2001, 127 –133.

—— (ed.) *Il ministero petrino. Cattolici e ortodossi in dialogo*, Roma, 2004.

- La Delfa**, R. (ed.), *Primato e collegialità. 'Partecipi della sollecitudine per tutte le Chiese*, Roma, 2008.
- Lanne**, E., “Eglises-sœurs. Implications ecclésiologiques du Tomos Agapis”, *Istina*, 1/1975, 47–74.
- Legrand**, H., “Primato e collegialità al Vaticano II”, *Regno-documenti* 13/1998, 449–455.
- Meyendorff**, J., “Eglises-sœurs. Implications ecclésiologiques du Tomos Agapis”, *Istina*, 1/1975, 35–46.
- Minnerath**, R., *Le pape : évêque universel ou premier des évêques ?* Paris, 1978.
- Mocellin**, G., „Ricerca teologica prospettiva di chiesa“, *Il Regno-attualità*, 6/1999, 165 –167.
- Pablo**, R., “Notes pour un nouveau modèle d'Eglise au temps de la globalisation”, *Laval théologique et philosophique*, vol. 57, n. 1, 2001, 53–65, <http://id.erudit.org/iderudit/401328ar> (18.02.2009)
- Peri**, V., „La Synergie entre le Pape et le Concile oecuménique. Note d'histoire sur l'ecclésiologie traditionnelle de l'Eglise indivise“, *Irénikon*, LVI, 1983, 163 –193.
- Petra'**, B., “Al cuore dell'ortodossia. La teologia ortodossa e le nuove frontiere del dialogo tra Ortodossia e Cattolicesimo”, *RdT* 41 (2000), 737 –748.
- Pottmeyer**, H.J., *Il ruolo del papato nel terzo millennio*, Brescia, 2002.
- Quinn**, J., *Per una riforma del Papato. L'impegnativo appello all'unità dei cristiani*, Brescia, 2000.
- Rahner**, K, **Ratzinger**, J., *Episcopato e primato*, Brescia, 2007.
- Rigal**, J., “Trois approches de l'ecclésiologie de communion: Congar, Zizioulas, Moltmann”, *Nouvelle Revue Théologique* (1998), 605–619.((TD 47 :2, summer 2000, 117–123))
- Salachas**, D., “Chiese sorelle: un'ecclesiologia. I lavori della VII sessione plenaria della Commissione mista internazionale per il dialogo teologico”, *Il Regno-attualità*, 16/1993, 508–511.
- Sartori**, L., “Il primato del papa come questione ecumenica: problemi e orientamenti”, *CredOg* 18 (1/1998) n. 103, 5–16.
- “L'ecclésiologia del Vaticano II: dinamismi e prospettive”, *CrSt* 1 (1980) 531–544.
- „'Dominus Jesus' scuote l'ecumenismo“, *StEc* 19 (2001) 7–20.
- Schatz**, K., *Il primato del papa. La sua storia dalle origini ai nostri giorni*, Brescia 1996. (оригинал: *Der päpstliche Primat: seine Geschichte von der Ursprüngen bis zur Gegenwart*, Würzburg, 1990).

- Sgroi, P.**, „'Dominus Iesus' – reazioni ecumeniche“, *StEc* 19 (2001) 21 –24.
- Spiteris, Y.**, „L'ecclesiologia della 'Dominus Iesus' e dialogo ecumenico“, *Pontificia Academia Theologica*, 2/2002, 346 –366.
- Syty, J.**, *Il primato nell'ecclesiologia ortodossa attuale. Il contributo dell'ecclesiologia eucaristica di N. Afanassieff e John Zizioulas*, Roma, 2002.
- Tanjić, Ž.**, „Jedna Crkva u i iz mnoštva crkava. Odnos između opće Crkve i partikularnih Crkava u svjetlu rasprave između Josepha Ratzingera i Waltera Kaspera“, *Bogoslovska smotra*, 3/04, 759–780.
- VanderWilt, J.**, *A church without borders: the Eucharist and the church in ecumenical perspective*, Collegeville, Minnesota, 1998.
- Vasiljević, M.**, „Unitas et alteritas u eklisiologiji sinodalnosti“, *Vrhbosnensia*, X, 1/2006, 29-48.
- Wainwright, G.**, *Eucharist and eschatology*, New York, 1981.
- Zizioulas, G.**, „La Chiesa come comunione: presentazione del tema. Santiago de Compostela, 5.8.1993“, *Il Regno-documenti*, 17/1993, 531–535.
- „Il primato nella chiesa“, *Il Regno-attualità*, 2/1998, 5–9.
- Zizioulas, J.**, „Le Mystère de l'Eglise dans la tradition orthodoxe“, *Irénikon*, LX, 1987, 323–335.

Комисија за одбрану образложења теме докторске дисертације

Извештај

Кандидат: **Златко Матић**

Наслов теме: **„ПРИМАТ РИМСКОГ ЕПИСКОПА У ДЕЛУ Ж.-М. Р. ТИЈАРА. Могућност рецепције Тијарове теологије примата у дијалогу Православне и Римокатоличке Цркве“**

Дана 7. новембра 2012. студент докторских студија Златко Матић одбранио је предлог теме докторског рада под насловом „Примат римског епископа у делу Ж.-М. Р. Тијара. Могућност рецепције Тијарове теологије примата у дијалогу Православне и Римокатоличке Цркве“, пред Комисијом у саставу: проф. др Владан Перишић (председавајући), проф. др Радомир Поповић и доц. др Раде Кисић. Одбрани образложења теме дисертације присуствовао је и ментор, проф. др Игнатије Мидић.

Докторанд З. Матић најпре је у језгровитом усменом експозеу изложио тему свог рада, разлоге за њен одабир, мотиве које сматра кључним у корист актуалности тезе, ефектно је представио стање проблема, понудио прелиминарни изглед структуре рада, идентификовао научне методе којима ће се користити при његовој обради, као и аргументе у прилог оригиналности рада и доприносу теолошкој научној заједници. Након тога, уследила су питања чланова Комисије на која је кандидат успешно одговорио.

Кандидат намерава да аргументовано проучи папски примат, институцију која се вековима формирала, чиме се његов рад уклапа у екуменску потребу да се сваки будући допринос православља мора тицати труда за васпостављање јединства Цркве. Тиме кандидат жели да понуди свој теолошки одговор на подстицај који свим теолозима даје папска енциклика *Ut Unum Sint*, из 1995. године, као и да своја истраживања усклади са настојањима чланова званичне Мешовите теолошке православно–католичке комисије да наставе проучавање теме папског примата у Цркви и да, на тај начин, пројави свест да је теологија у једном свом незаобилазном виду – служење Цркви на њеном путу „да сви једно буду“. У тим настојањима аутор покушава да искористи потенцијал дела римокатоличког теолога примата и екуменског прегаоца, Жан-Мари Тијара (1927–2000), учесника Другог ватиканског концила (у својству саветника канадских епископа), члана неколико званичних билатералних комисија за

дијалог католичке Цркве. Примарни циљ истраживања, дакле, јесте теолошко ишчитавање и вредновање теологије примата римског епископа у светлости еклисиолошких поставки поменутог доминиканског теолога и изношење оних закључака које докторанд сматра корисним за наставак званичног дијалога православних и римокатолика на тему јединства Цркве.

Оно што кандидат препознаје као нарочити квалитет Тијаровог теолошког поступка јесте инсистирање на онтолошком статусу локалне Цркве која идентитет добија у заједничарењу са другим локалним Црквама, чиме аутор не отвара само питање међусобних релација тих локалних еклисијалних заједница, него и њихових предстојатеља, локалних епископа, њиховог међусобног односа и канонског поретка који они пројављују на заједничким сабрањима. Сматрајући поглавара католичке Цркве првенствено епископом Рима и бирајући управо ту синтагму за *суштинску ознаку папе*, а стављајући у други план остале делове његове сложене титуле (као што су „Христов викар“, „сукцесор апостолског корифеја“, „понтифекс максимус универзалне Цркве“), Тијар нуди остатку хришћанске икумене визију римског првојерарха као епископа међу епископима, који председава Црквом која је предањски потврђена као прва Црква света.

Схематски, прелиминарна структура рада би могла овако изгледати:

Увод

Актуелност теме, представљање теме и њени лимити, главне идеје теме, проблеми, методологија, стање питања, претпостављени закључци

1. Жан-Мари Роже Тијар: формирање „заљубљеника у дијалог“, теолога јединства Цркве

Најважније тачке биографије доминиканског теолога, утицаји Конгара и православних теолога на теолошко формирање Тијара; развој Тијарове еклисиологије и теологије примата

2. Историја и теологија примата према учењу Тијара

Тијаров избор конкретних личности и историјских догађаја за референтне тачке анализе развоја теологије примата; указивање на кључне претпоставке његове теологије примата; Петров примат, ап. Павле и папа; од примата римске Цркве до примата римског епископа

3. Примат римског епископа у теологија Првог и Другог ватиканског концила: Тијарова реинтерпретација одлука из 1870. и 1965.

Ултрамонтанизам и догматске дефиниција Првог Ватиканума; теологија енциклике *Pastor Aeternus*; Први Ватиканум у Другом? Непогрешивост и епископска служба папе; светотајински карактер примата

4. Примат епископа Рима у еклисиологији заједнице

Папа као служитељ јединства Цркве; Евхаристија као извор *сваке* службе; епископ међу епископима; епископ Рима и кинонија Цркава; корпоративна личност у христологији и еклисиологији; примат и синодалност (саборност);

5. Примат римског епископа у екуменском дијалогу – Тијаров допринос

Тијаров траг у енциклици *UUS*; Тијар и документа православно–католичке Комисије: особито „Минхенски“ и „Московски“ документ

6. Тијарова теологија примата и савремена римокатоличка теологија

Одстрањење синтагме „патријарх Запада“ из папске титуле; лимитирање коришћења израза „сестринске Цркве“; проблем киноније и индивидуализма; однос онтологије и етике и на антрополошком и на еклисијалном плану

7. Критички осврт на Тијарову теологију примата

Појединац који је својим богословљем испред своје заједнице; Тијар и канонско право Католичке Цркве

Закључак

Екуменско пролеће Цркве кроз нови модус вршења примата римског епископа или хладна зима изолације једне Цркве, сведене на Курију, од осталих? „Верујем, упркос... “

Кандидат је заиста врло умесно и успешно одговорио на сва питања која су чланови Комисије поставили, те отуд Комисија закључује да је тема коју је докторанд Златко Матић предложио за тезу докторског рада дисертабилна, а да кандидат показаним познавањем теме, теолошком компетенцијом и прилежним радом (на обимној литератури на неколико језика, коју је приложио) уверава у њену успешну обраду.

У Београду, 9. 11. 2012.

проф. др Владан Перишић

.....

проф. др Радомир Поповић

.....

доцент др Раде Кисић

.....

На основу чл. 28. и чл. 65. Статута Православног Богословског факултета, Научно-наставно веће Факултета на својој шестој седници у школској 2012/2013. години, одржаној 27. марта године, донело је следећу

ОДЛУКУ

1. Прихвата се извештај Комисије за одобрење теме докторске дисертације Златка Матића под насловом "Примат римског епископа у делу Ж. М. Р. Тијаре. Могућност рецепције Тијарове теологије примата у дијалогу Православне и Римокатоличке Цркве" у саставу: др Владан Перишић, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; др Радомир Поповић, редовни професор Православног богословског факултета Универзитета у Београду; др Раде Кисић, доцент Православног богословског факултета Универзитета у Београду.

2. Задужују се Студентска служба Факултета да предметни извештај и предлог за одбрану доставе надлежном Већу Универзитета у Београду на сагласност.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Златко Матић предао је Већу пријаву за израду докторске дисертације, заведену под бр. 5/619, од 26. октобра 2012. године.

Веће Факултета оформило је комисију за одобрење теме докторске дисертације дана 30.10.2012. године, а комисија је поднела извештај Већу Факултета, бр. 5/71, дана 07.3.2013. године.

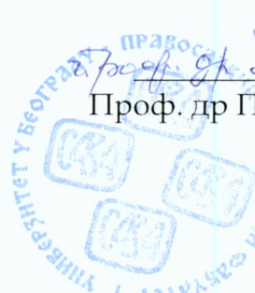
По разматрању поднетог извештаја, Наставно-научно веће Православног Богословског факултета Универзитета у Београду, донело је одлуку као у диспозитиву.

Доставити:

- Именованом
- Већу научне области УБ
- У досије
- Архиви

ДЕКАН

Проф. др Предраг Пузовић

Handwritten signature in blue ink, likely of the Dean, and a blue circular stamp partially overlapping the official stamp.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Златка Матића

Име и презиме ментора: Игњатије Мидић

Звање: Редовни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. *Το μυστήριον της εκκλησίας*, Αθήναι 1989.
2. *Сећање на будућност*, Београд 1995, Пожаревац, 2009².
3. *Биће као есхатолошка заједница*, Пожаревац, 2008.
4. *Проблем смрти у хришћанској онтологији*, Пожаревац, 2012.
5. „Man within History and Within the Church“, *Synaxis – An Anthology 1982–2002*, Vol. III, Montreal 2006, 1–4.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум 8.4.2013.

М.П.
